https://doi.org/10.18485/lsp.2025.6.ch19

Aneta Trivić*
Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet
Srbija
https://orcid.org/0000-0003-1027-311X

PREVODILAČKE GREŠKE NA ČASU ŠPANSKOG KAO JEZIKA STRUKE IZ OBLASTI HUMANISTIKE

Apstrakt: Ispitujemo vrste grešaka koju prilikom prevođenja stručnih tekstova iz humanističkih oblasti (antropologija, arheologija i etnologija) sa španskog na srpski jezik prave studenti druge godine Filozofskog fakulteta u Beogradu. U traduktološkoj analizi polazimo od šireg shvatanja prevodilačke jedinice, koje detektuje nekoliko nivoa prevodilačkih pristupa: uže lingvistički, pragmalingvistički, hermeneutički, psiholingvistički, semiotički, funkcionalno-stilski (Nord 1998, 2012). Istraživanje je pretežno lingvistički orijentisano, budući da prevodilačke jedinice klasifikujemo prema jezičkim nivoima, odnosno hijerarhijski strukturišemo jezičke elemente od najnižih (kao što su foneme u govoru ili grafeme u pisanju), preko viših (morfeme, lekseme, idiomi i kolokacije) do najviših (složene rečenice, tekstualne jedinice). Uključujemo i pragmatički, funkcionalno-stilski, ekstra-lingvistički aspekt (Romana García 2005), uvažavajući i druge fenomene relevantne za prevodilački proces i kompetenciju: ortografija, semantika, stil, enciklopedijsko znanje, poznavanje uže stručnih pojmova. U tom smislu jasno je da se pojmovi prevodilačke jedinice i postupka dovode u usku vezu s pojmom prevodilačke kompetencije, koja pored jezičkih implicira i vanjezičke veštine (prepoznavanje kulturema, njihovo transponovanje u tekst ciljnog jezika, poznavanje tematike teksta itd.) (Newmark 2006, Romana García 2005, Nikolić 2020). Upravljamo se prema klasifikaciji prevodilačkih grešaka Hurtado Albir (2001) na: ortografske, prevod bez smisla, sintaksičke, izostavljanje, suprotno značenje, pogrešno značenje, značenje drugačije od originalnog, stilske greške, leksičke greške, ortotipografske.

Ključne reči: prevodilačka greška, španski kao jezik struke, humanistika, prevodilačka jedinica

* aneta.trivic@f.bg.ac.rs

1. UVOD. PREVOĐENJE I NASTAVA STRANOG JEZIKA STRUKE

U radu vršimo analizu prevodilačkih grešaka kod studenata koji uče španski jezik. *Prevođenje* posmatramo kao praktičnu veštinu, slično kao Kostić-Tomović (2009: 36), za koju je *prevođenje* „uspostavljanje ekvivalencije, u procesu koji počinje razumevanjem i analizom teksta na polaznom jeziku i završava se oblikovanjem teksta na ciljnom jeziku". Za Hurtado Albir (2001: 25) ono je veština, umeće koje podrazumeva operativna znanja koja se stiču praksom. Teoretičari prevođenja neretko ovaj termin posmatraju mnogo šire od prenošenja jezičkih znakova iz jednog (izvornog) jezika L1 u drugi (ciljni) L2: kod Newmark-a (1999: 59, 60) prevođenje obuhvata ne samo sposobnost, već i erudiciju, istraživanje i umetnost. Mančić Milić (2004: 6) kaže da se „prevođenje više ne definiše kao aktivnost koja se razvija i javlja samo među jezicima, već i među kulturama. U tom smislu shvatamo prevođenje kao kontinuirani proces interkulturalne komunikacije, nužan i neizbežan u razvoju svakog društva." Snell-Hornby (1988: 3, kako je citirano kod Nikolić 2020: 59) ukazuje da nauka o prevođenju, kao kulturno-orjentisana disciplina „koristi i druge discipline: psihologiju, etnologiju i filozofiju, [... i ne mora...] da se u celini prikloni lingvističkim metodama i teorijama".

U nastavi stranog jezika prevođenje ima dvostruki cilj: uspešno ovladavanje funkcionalnim znanjima (gramatika, sintaksa, vokabular) i ovladavanje sociofunkcionalnim jezičkim aspektima, poput učenja kulturnih i društvenih okolnosti ciljnog i maternjeg jezika (Haddouche 2022: 162). Kao i u ostalim komunikativnim i edukativnim kontekstima, i u nastavi stranog jezika struke (LSP) osnovni cilj prevođenja je stvaranje odnosa ekvivalencije između izvornog/ polaznog i ciljnog/ dolaznog jezika (teksta), što znači da se, putem reformulacije L1 u L2, a kroz prevodni proces osigurava da oba teksta (T1, T2) komuniciraju istu poruku. Sa glotodidaktičkog stanovišta važno je pritom i unaprediti i oceniti studentske kompetencije i omogućiti im usvajanje više kulturnih i idiosinkratičkih obrazaca iz oba jezika. Na taj način se, kroz prevodilačku aktivnost, studentu „otvara prozor prema vanjskom svetu, a on se, pored gramatike i leksikona, upoznaje sa sociokulturnim aspektima stranog jezika struke" (Haddouche 2022: 162). Stoga, kao i Haddouche (2022: 169), prevod u okviru LSP časa smatramo složenim komunikacijskim činom, koji se odvija u određenom sociokulturnom kontekstu i u čijoj realizaciji učestvuju dva temeljna i komplementarna komunikacijska prostora. Na Filozofskom fakultetu u Beogradu se na prvoj, početnoj godini učenja španskog kao jezika struke (EFE) prevodi opšti, neutralni jezik u okviru osnovnih deskriptivnih i svakodnevnih komunikativnih situacija. Na drugoj godini se, pak, prelazi na specifičan, stručni jezik, kada se i uvode termini i konstrukcije karakteristične za određenu humanističku ili socijalnu oblast.

Prevod kao interpretativni i reformulacijski proces prolazi kroz dve faze: razumevanje i ponovna ekspresija, koji iziskuju dvostruku ulogu od studenta–

prevodioca: prvo da deluje kao primalac izvornog teksta, a zatim kao odašiljalac novog teksta. Haddouche (2022: 163) dodaje još jednu međufazu i naziva je „neverbalnom ili devebalnom fazom (tj. fazom semantičke reprezentacije)". Navedeni koraci razumevanja, deverbalizacije i ponovne ekspresije zahtevaju od studenta– prevodioca posedovanje određenih kompetencija i strategija potrebnih za rešavanje problema koji se javljaju u ovom složenom procesu (v. 2.2).

Ispitujemo *pismeno prevođenje* kod studenata, i stičemo utisak da studenti ovom zadatku pristupaju opreznije i ozbiljnije u odnosu na druge nastavne aktivnosti poput usmenog prevoda (usmenog ili pisanog) zapisa ili interaktivne aktivnosti komuniciranja usmenim putem na neformalne, svakodnevne teme. Pisani oblik, očigledno, ima dodatnu težinu i shvata se kao zadatak formalnijeg tipa. Kao što je Ivir (1978: 27) odavno zapazio: „pismeno prevođenje za mnoge je ljude pojam prevođenja. Usmenog prevođenja gotovo nisu ni svjesni - niti u onom njegovom tradicionalnom obliku u kome se usmena poruka prenosi iz jednoga jezika u drugi u neformalnoj komunikacijskoj situaciji, niti u novijem obliku u kome se poruke prenose u strogo definiranoj komunikacijskoj situaciji."

Autor navodi i ostale karakteristike procesa pismenoga prevođenja po kojima se ono razlikuje od usmenog: izvorna poruka je pismeno zabeležena i prevodilac je čita da bi je dekodirao. U tom procesu prevodilac se može služiti svim alatkama koje mu stoje na raspolaganju.

U ovom radu vršimo analizu prevodilačkih grešaka na korpusu koji se sastoji od stručnih tekstova koje su na srpski jezik prevodili studenti u okviru predmeta Španski jezik 2. Ova aktivnost predstavlja predispitnu obavezu koju rade studenti svih smerova druge godine Filozofskog fakulteta u Beogradu. Za potrebe ovog rada suzili smo korpus na prevode iz oblasti antropologije, arheologije i etnologije.

2. PREVODILAČKA EKVIVALENCIJA, KOMPETENCIJA, JEDINICA, PROBLEM

Budući da ovo istraživanje ispituje prevodilačke greške, važno je razjasniti i ostale bliske traduktološke pojmove: *prevodilačka ekvivalencija, prevodilačka kompetencija, prevodilačka jedinica, prevodilački problem.*

2.1. Prevodilačka ekvivalencija

Pojam *prevodne ili prevodilačke ekvivalencije* u najužoj je vezi s pojmom *prevodilačke jedinice*, koji shvatamo kao dimaničku jedinicu, koja varira od čisto lingvističke do više tekstualne jedinice, odnosno kao promenljivu veličinu koja nastaje u međuodnosu izvornog i ciljnog jezika. U tom međuodnosu *ekvivalencija* je vrlo bitan pojam, čak osnovni pojam kako translatologije (nauke o prevođenju), tako i prevođenja (samog procesa). Takođe, važan je i za druge discipline komparativne, komunikološke, stilističke, semantičke itd. prirode. *Prevođenje* zapravo i jeste „uspostavljanje ekvivalencije, u procesu koji počinje razumevanjem i analizom teksta na polaznom jeziku i završava se oblikovanjem teksta na

ciljnom jeziku" (Kostić-Tomović *loc. cit.*). I obrnuto, „pojam / termin ekvivalencija javlja se gotovo u svim pokušajima objašnjenja i definicije prevođenja", (Kostić-Tomović 2009: 36), s tim što postoje različita tumačenja ekvivalencije. I same faze prevodilačkog procesa se donekle različito prepoznaju. Kod Kostić-Tomović (*op. cit.* 37) ono se sastoji iz dve faze, faze razmatranja (uključuje analizu sadržine i stila polaznog teksta) i faze rekonstrukcije (koja podrazumeva reprodukciju sadržine i stila polaznog teksta na ciljnom jeziku). Corpas Pastor (2000: 88, 2003: 207-227) izdvaja tri koraka u analizama kontrastivnog i prevodilačkog tipa: identifikovanje jedinica koje se uzimaju za predmet analize, poređenje tih jedinica i utvrđivanje sličnosti i razlika do kojih se dolazi njihovim poređenjem (kod kontrastivne analize), odnosno iznalaženje adekvatne prevodne jedinice na ciljnom jeziku (kod prevodilačkog procesa).

Kada je reč o nivoima prevodne ekvivalencije, obično se izdvajaju tri nivoa: (1) *potpuna ekvivalencija*, tj. apsolutna podudarnost značenja, odnosi se na istovetnost strukturalne i značenjske komponente kod prevodilačkih jedinica na međujezičkom planu. Ona obično podrazumeva i istovetnost perifernih (denotativnih i konotativnih) delova značenja i dijasistemskih obeležja (Dobrovol`skij 2000, 2005; Corpas Pastor 2000, 2003; Burger et.al. 2007). Ovakav odnos nastaje (in)direktnim jezičkim kontaktom, pozajmljivanjem i drugim vidovima prenošenja i adaptacije jezičkih jedinica iz jednog u drugi jezik. Najviše ekvivalentnih parova iz perspektive funkcionalnostilske lingvistike nalazi se u jeziku štampe i u naučnom stilu (Burger 1982 *apud* Hrustić 2001: 66). Kod ove vrste međujezičkog odnosa u procesu prevođenja najefikasnija i nafrekventnija je tehnika supstitucije. (2) *Odnos delimične* ili *parcijalne ekvivalencije* podrazumeva takve razlike među jedinicama koje ne ugrožavaju njihov prenos u drugi jezik, već omogućavaju pravilnu interpretaciju u oba jezika. Te razlike mogu biti strukturalne (morfsintaksička ili leksička struktura je delimično izmenjena) ili značenjske prirode (nedostaje podudarnost u denotativnom elementu značenja, različiti nivoi ekspresivnosti i sl.). Kod ovakvih ekvivalenata komunikacija nije ugrožena, jer se najčešće radi o manjim razlikama u leksičkom sastavu. Prevodilački postupak direktno zavisi od nivoa nepodudarnosti, i kreće se od supstitucije do potpune zamene ekvivalenta drugom leksemom, sintagmom, opisnom konstrukcijom i sl. (3) *Odnos nepodudarnosti* ili tzv. *nulte ekvivalencije* podrazumeva da jedna prevodilačka jedinica nema svoj formalni ni značenjski ekvivalent u drugom, ciljnom jeziku. Najčešće je prouzokovan vanjezičkim iskustvima (u jednoj govornoj zajednici određene realije ne postoje pa se ni ne konceptualizuju, a samim tim i ne leksikalizuju). Odsustvo ekvivalencije uslovljava pojavu *jezičkih praznina* (nepostojanje adekvatnog prevodilačkog ekvivalenta), a ovakva vrsta odnosa najizraženija je kod neformalnog, govornog ili kolokvijalnog funkcionalnog stila (Burger *loc. cit.*). Prevodilačke procedure koje su adekvatne za ovaj nivo ekvivalencije su parafraziranje, deskriptivno izražavanje i druge tehnike transferencije.

Svi ovi nivoi prevođenja i njima odgovarajuće prevodilačke tehnike najčešće se potvrđuju na nivou leksema, sintagmi i rečenica, ali ne treba gubiti iz vida tekstualni i vanjezički nivo. „Između jedinica polaznog i ciljnog teksta u procesu prevođenja dolazi do promena koje je Džon Katford nazvao *translation shifts*. On te izmene određuje kao odstupanje od formalne korespondencije prilikom prenošenja iz polaznog u ciljni jezik" (Nikolić 2020: 59). „'Izmene' su uslovljene skoro stalnim odsustvom podudaranja jezičkih elemenata jedan-na-jedan u različitim jezicima, jer se označitelji (...) razlikuju od jezika do jezika, a svaki jezik na drugačiji način oslikava stvarnost pa su i neki koncepti vrlo kulturno ili jezički specifični" (Mandej 2016: 35 *apud* Nikolić 2020: 59).

2.2. Prevodilačka kompetencija, metod, strategija, tehnika

Kako bi student mogao pravilno da razume L1 i uspešno da izrazi taj sadržaj na L2 potrebne su mu određene kompetencije. *Prevodilačka kompetencija* se, prema Hurtado Albir (2001: 394), sastoji od niza potkompetencija: *lingvistička kompetencija* se odnosi na poznavanje gramatičkih, diskurzivnih i sociolingvističkih elemenata, kao i na sposobnosti razumevanja jezika izvornika i izražavanja na ciljnom jeziku. *Ekstralingvistička ili vanjezička potkompetencija* imenuje znanja koja ne pripadaju jezičkom kontekstu, već se tiču određenih kulturnih i/ ili društvenih aspekata. Sposobnost *kompetencije prenosa* omogućava da se značenje iz izvornog teksta izrazi na ciljnom jeziku, a da se pritom ne izgube iz vida svrha prevoda i (van)jezičke karakteristike L2. *Strateška potkompetencija* podrazumeva niz postupaka kojima se prevodilac služi kako bi prevazišao probleme na koje nailazi tokom prevodilačkog procesa, na primer kada treba da nadomesti nedostatak neke od prethodno navedenih kompetencija.

Za opis prevodilačkog procesa u translatologiji se koriste i sledeći pojmovi: *metod*, *strategija, tehnika*. *Metod* je zapravo bliži konačnom ishodu prevođenja nego samom procesu; metodi mogu biti fokusirani na izvorni tekst (jezik): prevod reč-za-reč, doslovan prevod, verni prevod i fokusirani na ciljni tekst (jezik): adaptacija, slobodni prevod, idiomatski prevod, komunikativni prevod (Newmark 1999: 70-80). *Prevodilačke strategije* predstavljaju mehanizme koje prevodioci koriste kroz prevodilački proces i individualni su postupci prevodioca (Hurtado Albir *op. cit.* 266). *Prevodilačka tehnika* je postupak vidljiv u tekstu prevoda, kojim se postiže prevodilačka ekvivalencija. „Za razliku od *metoda*, koji se odnosi na ceo tekst i utiče na prevodilački proces i rezultat, tehnika utiče samo na rezultat prevoda na i manje tekstualne jedinice. Za razliku od strategija, koje ne moraju biti verbalne, i koje se primenjuju u svim fazama prevodilačkog procesa, tehnike se primenjuju samo u reformulaciji u završnoj fazi prevoda" (Hurtado Albir *op. cit.* 257). Dok ih Ivir (1978: 129-131) razvrstava po jezičkim nivoima (fonološki – *tehnika adaptacije stranih imena*, grafološko-ortografski – *tehnika transliteracije*, leksički – *pozajmljivanje, stvaranje novih reči, semantička adaptacija postojećih reči u jeziku, doslovno prevođenje stranih reči*, gramatički –

tehnika transpozicije), Hurtado Albir to čini na osnovu funkcionalnosti razlikujući 18 prevodilačkih tehnika: *adaptacija*, *lingvističko proširenje*, *amplifikacija* ili *dodavanje*, *kalk* ili *doslovni prevod reči/ sintagme*, *kompenzacija*, *redukcija* ili *zgušnjavanje*, *lingvističko proširenje*, *diskurzivne tvorevine*, *opis*, *skraćivanje* ili *izostavljanje*, *ustaljeni* ili *usvojeni ekvivalent*, *uopštavanje* ili *generalizacija*, *modulacija*, *konkretizacija* stoji u suprotnosti sa generalizacijom, *pozajmljenica*, *paralingvistička zamena*, *doslovni prevod*, *transpozicija*, *varijacija* (Hurtado Albir *op. cit.* 266-271, prevod na srpski Nikolić *loc. cit*. 77-78).

2.3. Prevodilačka jedinica, prevodilački problem, prevodilačka greška

U savremenoj traduktologiji aktuelno je šire shvatanje *prevodilačke jedinice*, prema kojem se razlikuje nekoliko nivoa prevodilačkih jedinica i prevodilačkih pristupa: uže lingvistički, pragmalingvistički, hermeneutički, psiholingvistički, semiotički, funkcionalno-stilski (Nord 1998, 2012). Analiza koju sprovodimo pretežno je lingvistički orijentisana, budući da prevodilačke jedinice klasifikujemo prema jezičkim nivoima, odnosno hijerarhijski strukturišemo jezičke elemente od najnižih (kao što su foneme u govoru ili grafeme u pisanju), preko viših (morfeme, lekseme, sintagme) do najviših (složene rečenice, tekstualne jedinice). Nisu manje važni ni pragmatički, funkcionalno-stilski, ekstra-lingvistički aspekt, koje takođe treba uključiti u analize ovog tipa (Romana García 2005), kao i ostali fenomeni relevantni za prevodilački proces, kompetenciju i konačni prevodilački rezultat: ortografija, semantika, stil, enciklopedijsko znanje, poznavanje uže stručnih pojmova. Sve su to aspekti koje sadrži pojam *prevodilačke jedinice*.

Prevodna (prevodilačka) jedinica se najuopštenije opisuje kao jezički nivo na kome se izvorni tekst (T1) iznova kodira u tekstu prevoda (T2), odnosno kao lingvistička jedinica koja može biti reč, grupa reči ili sintagma, klauza, rečenica ili ceo tekst (Munday 2016: 17, *apud* Nikolić 2020: 59). „To podrazumeva da je prevodilac u traganju za prevodnom jedinicom usmeren ka tekstu izvornika, da prevodna jedinica varira od nivoa lekseme do nivoa teksta u celini, a da je prevodilac često nalazi na nivou klauze" (Nikolić 2020: 59). Kod Njumarka (1999: 50-52) je prevodna jedinica rečenica (zato što je ona osnovna jedinica mišljenja), odnosno ona celina koja se u prevodu dalje ne deli. Nikolić (*loc. cit*. 61) prevodnu jedinicu posmatra „kao dinamičku jedinicu koja nastaje u međusobnom odnosu teksta izvornika i teksta prevoda, te može ići od nivoa reči ka višim nivoima teksta i tekstu kao celini".

Pojam *prevodilačkog problema* usko je povezan s *prevodilačkim greškama* (u situacijama kada prevodilački problem nije uspešno rešen) i sa *prevodilačkim strategijama* (kada mehanizmi za rešavanje problema nisu adekvatni) (Hurtado Albir *loc. cit*. 279). Prevodilačkom greškom Cruces Colado (2001: 814) smatra kršenje pravila koherentnosti prevedenog teksta, bilo da se radi o gramatičkim ili leksičkim pravilima, o semantičkoj kongruentnosti ili o opšim vanjezičkim znanjima i iskustvima. U kontekstu učenja LSP, prevođenje sačinjava važan

zadatak koji doprinosi razvoju jezičkih kompetencija kod studenata španskog jezika (kako opšteg tako i jezika struke).

3. ANALIZA PREVODILAČKIH GREŠAKA NA ČASU ŠPANSKOG

Tekstovi koje studenti pismeno prevode pripadaju oblastima humanistike i socijalnih nauka, koje se izučavaju na Filozofskom fakultetu u Beogradu. To znači da svaki od deset smerova dobija drugačiji tekst: iz *filozofije, sociologije, psihologije, pedagogije, andragogije, etnologije i antropologije, istorije, istorije umetnosti, arheologije* i *klasičnih nauka*. Za ovu priliku prikazujemo primere teksta iz humanističkih oblasti arheologije, etnologije i antropologije, koje su studenti druge godine prevodili u drugom semestru akademske 2023–2024. godine. Zadatak se sastojao u tome da se za 90 minuta prevede oko 350 reči teksta iz svoje stručne oblasti, a studenti su na raspolaganju imali jednojezične i dvojezične štampane rečnike opšte namene, kao i višejezični rečnik iz oblasti istorije umetnosti (za smerove iz te i sličnih oblasti). Korpus je sačinjen na osnovu 35 prevoda istog teksta. Reč je o tekstu *La Cueva de las Manos*, preuzetog sa sajta https://ojs.fhce.edu.uy, koji smo značajno adaptirali i skratili. Tekst opisuje arheološki kompleks Cueva de las Manos, koji se nalazi u argentinskoj Patagoniji i koji karakterišu crteži na stenama koje su izradili lovci-sakupljači pre više od 9000 godina; crteži najčešće prikazuju scene kolektivnog lova.

Mi smo u radu izdvojili ona rešenja koja ilustrativno oslikavaju podgrupe u okviru klasifikacije koju smo usvojili sa zadatkom da ukažemo na greške koje se često pojavljuju. Hurtado Albir (*loc. cit*. 305-306) razdvaja prevodilačke greške na sledećih 10 grupa: ortografske, prevod bez smisla, sintaksičke, izostavljanje, suprotno značenje, pogrešno značenje, značenje drugačije od originalnog, stilske greške, leksičke greške, ortotipografske. Na pojedinim mestima ovu klasifikaciju smo pojednostavili i modifikovali, spajajući neke podgrupe radi preglednosti. Uočeno je da se može izvršiti podela na 1. greške koje utiču na izraz u ciljnom jeziku: pravopis i interpunkcija, gramatika, leksika, tekstualni aspekti i na 2. greške koje utiču na razumevanje originala: pogrešan smisao, nema smisla, suprotno značenje, dodavanje, oduzimanje, promena lingvističkog varijeteta i sl.

Prve su ortografske greške (šp. *ortografía*, engl. *orthography*), koje uključuju neadekvatna pravopisna rešenja, akcente, transkripciju (Hurtado Albir *loc. cit*. 305). Njih smo spojili sa poslednjom, ortotipskom vrstom grešaka koja se odnosi na pravopisna obeležja, dijakritičke znakove, stil pisanja i isticanja (kurziv, bold, mala i velika slova), način citiranja itd. Kao što vidimo u primeru T1.1a narušeno je pravilo spojenog pisanja reči, jer je ovde „leksički spoj srastao i piše se kao jedna reč" (*Pravopis srpskoga jezika* 1994: 81).

(1)
T1.1a → El mismo espacio que utilizó el cazador (...).
T1.1b → Isti prostor koji je pra čovek upotrebljavao (...).

Drugi tip greške je *prevod bez smisla* (šp. *SS - sin sentido*, engl. *loss of sense*), u kojem je proizvedeni tekst neprimeren, netačan u odnosu na L1, a izražavanje na L2 nekoherentno (bilo zbog gramatičkih ili leksičkih rešenja). U narednom primeru je, pored nepravilno tumačenog i pogrešnog semantičkog sadržaja L1, ponuđena nerazumljiva i nekoncizna konstrukcija na L2 (koja se ni u jednom kontekstu – jezički neutralnom ili stručnom – ne može uvažiti kao prihvatljivo rešenje). Adekvatan prevod bi glasio da „se radi o mestu čija su raznolikost, izuzetna očuvanost i dugoročna ljudska briga, doprineli da ono zasluženo bude uvršteno na UNESCO-ovu listu svetske baštine".

(2)

T2.1a → Se trata de un sitio en el que la diversidad, la notable conservación y la profundidad temporal de la ocupación humana y de su arte, meritó el ser incorporado a la Lista del Patrimonio mundial de la UNESCO.

T2.1b → Obrada terena je vrlo raznovrsna, izdvojene konverzacija i dubina meri se i dodaje (inkorporira) na listu nasleđa...

Slede potom sintaksičke greške (šp. *errores sintácticos*, engl. *grammar or syntax mistakes*), čije ime upućuje na njihovu prirodu, a njihove posledice su nejasni odonosi među rečeničnim delovima, nerazumljive formulacije, nizak stepen koherentnosti T2. Često su prouzrokovane lošom interpretacijom (a potom i produkcijom) upotrebe veznika, znakova interpunkcije, predloga ili predloško–padežnih konstrukcija.

(3)

T3.1a → *La Cueva de las Manos* es en realidad un "complejo de sitios" (...), que incluye otros sectores topográficos además de la cueva misma...

T3.1b → *Pećina šaka* je u stvarnosti „kompleks mesta" (...), koji osim sličnih pećina uključuje druge topografske sektore...

T3.2a → Así planteado, estas escenas podrían haber cumplido una doble función...

T3.2b → Kao što je smišljeno [tako osmišljeno], ove scene mogle bi igrati duplu funkciju...

T3.3a → Cueva de las Manos es un sitio arqueológico ubicado en la Patagonia centro-meridional argentina ...

T3.3b → *Pećina Manos* je arheološko nalazište smešteno u centralno-južni deo Argentine, Patagoniju.

U primeru T3.1b prikladniji bi bio veznik „pored toga što", zato što ima opštekoncesivno značenje, dok upotrebljeni veznik „osim" neznatno modifikuje značenje zavisne rečenice u pravcu isključivosti. U T3.2b primeru se rečenični uvodnik „Así planteado" pogrešno interpretira kao komparativni ili kauzalni rečenični deo i tako usmerava ostatak rečenice u tom pravcu. Ispravnije bi bilo poslužiti se opisnom konstrukcijom „Kada se stvari tako postave/ sagledaju". U primeru T3.3b redosled prideva i višepridevskoj sintagmi L1 ispravno je prenesen na L2, ali bi padeški bolje rešenje bio instrumental umesto ponuđenog akuzativa.

(4)

T4.1a → Así planteado, estas escenas podrían haber cumplido una doble función: a) una función didáctica para iniciados o debutantes en la caza, ejemplificando una caza genérica; b) (...)

T4.1b ➔ Tako postavljene, ove scene mogu imati dvostruku funkciju: a) poučnu funkciju za početnike ....., b) (...).

Četvrta vrsta grešaka, izostavljanje (šp. *omisión*, engl. *omission*) nastaje kao posledica nedovoljnog razumevanja ili pogrešnog tumačenja L1, kao i nemogućnosti iznalaženja adekvatnog rešenja u L2, te se deo izvorne poruke izostavlja u ciljnom tekstu. Ovo je krajnje subjektivno prevodilačko rešenje (čiji razlozi mogu biti svesni i nesvesni) koje je češće kod studenata nego kod profesionalnih prevodilaca. U primeru T4.1b uzrok greške je nedovoljno poznavanje leksike, neadekvatna upotreba priručnika (štampanog rečnika) ili odluka da se ograničeno vreme za rad ne troši na pretragu i uklapanje leksike u kontekst.

Jedna od najozbiljnijih prevodilačkih grešaka za posledicu ima smisao suprotan ili kontradiktoran u odnosu na onaj koji daje L1 (šp. *contrasentido*, engl. *contradictory sense*). Ova vrsta grešaka je ujedno i najređa, te je lako možemo podvesti pod narednu, široko postavljenu podgrupu grešaka: pogrešan prevod ili prevod koji nema isti smisao. Primeri koje iznosimo nisu u apsolutnoj, već u delimičnoj suprotnosti sa jezikom izvornikom.

(5)

T5.1a → Se trata de un sitio en el que la diversidad ....

T5.1b ➔ Obrada terena je vrlo diverzifikovana ....

T5.2a → Se identificó que el espacio exterior de la cueva fue usado ocasionalmente tanto para actividades residenciales...

T5.2b ➔ Isti prostor koji je pra čovek slučajno koristio za aktivnosti stanovanja...

Greška u primeru T5.1b potiče od nepravilnog i površnog tumačenja značenja. Student–prevodilac uzima u obzir samo prvo leksikografsko značenje glagola „tratar", što jeste, kako on navodi „obrađivati", ignorišući pritom ostala zabeležena značenja: „tumačiti, raditi se o..", koja su upravo ovde primenjena. Bez obzira na ovo pojašnjenje, upitno je kako student–prevodilac nije prepoznao konstrukciju „tratarse de algo/ algiuen", koja je vrlo frekventna u upotrebi, kako u opštem jeziku, tako i u španskom jeziku struke. Na primeru T5.2b, pored toga što prevod rečenice generalno ne odgovara izvornoj L1 poruci, veliki problem u komunikaciji izaziva prilog „ocasionalmente" (adekvatan prevod rečenice bi glasio „pokazalo se da se okolni prostor oko same pećine povremeno koristio kako za aktivnosti vezane za stanište"). Možemo pretpostaviti da je i ovde na delu brzopleto rešenje koje se oslanja na prvu rečničku definiciju „slučajno, nehotimično", a ne na dublje promišljanje, uklapanje u kontekst i frekventnost upotrebe ovog priloga u značenju „sporadično, povremeno". Ako se vratimo

na primer T3.1b videćemo da se sintagma „cueva misma" prenosi kao „slične pećine", što čitavoj rečenici dodaje nepostojeće elemente.

Šesti tip prevodilačkih grešaka Hurtado Albir naziva pogrešnim smislom (šp. *falso sentido*, engl. *misinterpretation*) i one se odnose na denotativna značenja. Ovako postavljena, definicija je dosta široka i neodređena, i može uključiti (ili biti produkt) nekih drugih tipova grešaka.

(6)

T6.1a → (...) arte rupestre, que fue realizado ... , con una antigüedad de 9400 años antes del presente.

T6.1b → (...) stenska umetnost, koji je nastala..., sa jednom starinom 9400 god pre sadašnjosti.

T6.2a → (un sitio) ... meritó el ser incorporado a la Lista del Patrimonio mundial..

T6.2b → (...) meri se i dodaje (inkorporira) na listu nasleđa...

T6.3a → La Cueva de las Manos es en realidad un "complejo de sitios" ...

T6.3b → La Cueva de las Manos je stvarno jedan „kompleksan lokalitet" ...

U primeru T6.1b se poprilično prepoznatljiva konstrukcija (posebno u stručno–arheološkom jeziku) „con una antigüedad de 9400 años", ipak ne prepoznaje, a prevodilačko rešenje nudi pogrešan smisao (u L2 zapravo besmisao). Primer podjednako nema smisla u T6.2b, a uzrok greške možemo potražiti na planu forme i zvučnosti (što navodi prevodioca na pogrešan zaključak: „meritó" ≈ „meri se", umesto „zaslužuje"). T6.3b ilustruje dvostruku značenjsku omašku, ali je oba puta u pitanju „manje ozbiljna" greška, odnosno pravo i pogrešno navedeno značenje nisu suprotna niti udaljena, već se mogu dovesti u vezu; stoga ih možemo smatrati logičnim greškama. Adverbijalna sintagma „en realidad" prvenstveno imenuje„zapravo", „u stvari", i njome se vrši reformulacija i specifičnije određenje onoga što je rečeno, ali se zbog imenskog dela sintagme „realidad" („stvarnost") često i kod studenata–prevodilaca i kod profesionalnih prevodilaca prenosi kao „stvarno", „zaista", „odista" (koji uveravaju u realnost onoga što je rečeno i tako dodatno potvrđuju istinitost iskaza). Ovo drugo značenje jeste potvrđeno (naročito u neformalnim kontekstima), ali je ipak periferno. Upravo takvi primeri predstavljaju jednu od najfrekventnijih grešaka kod studenta–prevodioca stručnog teksta, ne samo na među već i na unutarjezičkom planu. Druga greška „complejo de sitios"→„kompleksan lokalitet" uključuje neopravdanu promenu vrste reči jer i u L2 koristimo sintagmu „kompleks lokaliteta". Verujemo da uzrok ove promene leži u semantičkom poistovećivanju imenica „kompleksnost" i „kompleks" (u smislu gomile, brojnosti) ili u previdjanju predloga – „de", čije je mesto vrlo važno u ovoj imenskoj sintagmi. Hurtado Albir (*loc. cit*. 306) dalje opet navodi greške koje se tiču različitog značenja (šp. *no mismo sentido*, engl. *misinterpretation*), ali se ovog puta one vezuju za konotativna značenja, odnosno dodavanje ili oduzimanje perifernih semantičkih obeležja (tipa konotacije, afektivnosti, pozitivne ili negativne obojenosti, markiranosti i sl.).

Stilističke greške ogledaju se u prihvatljivim ali ne dobro formulisanim prevodima. One se ne tiču kršenja sintaksičkih i gramatičkih pravila, koja su ispoštovana, već registra, situacione komunikacije, teme i sl. U T8.1b primeru vidimo neadekvatnost registra i neprepoznavanje sintagme karakteristične za jezik struke: umesto „aktivnosti vezane za stanište i život" upotrebljen je nelogičan okazionalizam „aktivna rezidencija".

(8)

T8.1a → Se identificó que el espacio exterior de la cueva fue usado ocasionalmente tanto para actividades residenciales (...).

T8.1b → Identifikuje se da se spoljašnji prostor pećine povremeno koristio za aktivnu rezidenciju (...).

Leksičke greške su, za Hurtado Albir (2001), slične omaškama koje ne utiču na prevod u smislu pogrešne interpretacije. To su, na primer, neadekvatna terminološka rešenja, greške tehničke prirode i sl.

(9)

T9.1a → cazadores recolectores

T9.1b → lovci sakupljači

T9.2a → arte rupestre

T9.2b → stenska umetnost

T9.3a → En las paredes rocosas del sitio están plasmadas diversas escenas de caza colectiva ...

T9.3b → Na kamenim stenama na terenu su različiti oblici scena celokupnog lova...

Studenti–prevodioci sa smerova Arheologija, Etnologija i Antropologija najmanje su grešili po ovom pitanju. Svi bez izuzetka su prepoznli termin T9.1b „lovci sakupljači", dok su za termin T9.2a „arte rupestre", pored „stenska umetnost" nudili i rešenje „praistorijska umetnost". I ovaj drugi oblik je prihvatljiv, ali je širi, jer „praistorijska umetnost" podrazumeva hronološku dimenziju i može uključivati i stensku umetnost, dok je rešenje „stenska umetnost" uže i podrazumeva modalnu dimenziju (obično imenuje praistorijske kamene gravure). Gotovo svi studenti–prevodioci upotrebili su uobičajenu i opšteprihvaćenu sintagmu „kolektivan lov", a primer T9.3b ilustruje jedan izuzetak: sintagma „celokupni lov" (koji nije u upotrebi u L2).

4. ZAKLJUČAK

U kontekstu učenja španskog kao jezika struke na II godini osnovnih studija na Filozofskom fakultetu, prevođenje teksta iz humanističkih ili socijalnih oblasti podrazumeva poznavanje i upotrebu gramatičkih i leksičkih sadržaja opšteg jezika, ali i terminološke i sintaksičke specifičnosti stručnog jezika. Na primeru pismenog špansko-srpskog prevoda stručnog jezika (smerovi Arheologije, Antropologije i Etnologije) pokazano je da su studenti na ovom nivou generalno osposobljeni za razumevanje i prevod teksta iz svoje oblasti. Analiza prevodilačkih

grešaka pokazuje da se najmanje prave leksičke i usko terminološke greške, da su česte značenjsko–smisaone greške prouzrokovane neprepoznavanjem složenijih gramatičko–sintaksičkih konstrukcija T1, ali i neadekvatnim uklapanjem u T2. Pored uobičajenih prevodilačkih grešaka studenti–prevodioci često nude dva prevodilačka rešenja (npr. „kao što je smišljeno"/ „tako osmišljeno") ili izostavljaju delove teksta koje procenjuju kao problematične. Ove zaključke ne smatramo konačnim, već svojevrsnim ukazima, koji u okviru metodike nastave stranog jezika struke ili tranlatologije, mogu podstaći na dublje analize koje će se baviti uzrocima i posledicama prevodilačkih grešaka, njihovom klasifikacijom koja bi bila detaljnija i prikladnija za uslove LSP na nefilološkim fakultetima, preciznijim kriterijumima pri ocenjivanju i slično.

Literatura

Burger, H, D.Dobrovol'skij, P. Kühn, N.R. Norrick (ed.). 2007. *Phraseologie. Ein internationales Handbuch der zeitgenössischen Forschung. Phraseology. An International Handbook of Contemporary Research,* Berlin, New York: Walter de Gruyter.

Corpas Pastor, Gloria. 2000 "Acerca de la (in)traducibilidad de la fraseología", In: *Las lenguas de Europa Estudios de fraseología, fraseografía y traducción.* 483-523. Ed. Corpas Pastor. Granada: Comares.

Corpas Pastor, Gloria. 2003. *Diez años de investigación en fraseología: Análisis sintáctico-semánticos, contrastivos y traductológicos*. Madrid: Lingüística Iberoamericana.

Cruces Colado, Susana. 2001. "El origen de los errores en traducción". In *Écrire, traduire et représenter la fête*, edited by Real, E., Jiménez, D., Pujante, D. y Cortijo, A. 813-822. Universitat de València: Valencia.

Dobrovol`skij, Dmitrij.2000. "Idioms in contrast: a functional view" In: *Las lenguas de Europa. Estudios de fraseología, fraseografía y traducción.* 367-388. Ed. Corpas Pastor. Granada: Comares.

Dobrovol'skiĭ,Dmitriĭ. 2005. "Acerca de la equivalencia transligüística de los fraseologismos", In: *La creatividad en el lenguaje: colocaciones idiomáticas y fraseología,* 359-379. Ed. J.D. Luque Durán, A. Pamies Bertrán. Granada: Método.

Haddouche, Fátima Zohra. 2022. "La didáctica de E/LE y el papel de la traducción como mediadora intercultural"
https://cvc.cervantes.es/ensenanza/biblioteca_ele/publicaciones_centros/PDF/oran_2009/18_haddouche.pdf

Hrustić, Meliha. 2001. *Kontrastivna analiza frazeoloških izraza s komponentom KOPF/ GLAVA u njemačkom i u B/H/S jeziku.* Tuzla: autor.

Hurtado Albir, 2001. Amparo. *Traducción y traductología: introducción a la traductología*. Madrid: Cátedra.

Ivir, Vladimir. 1978. *Teorija i tehnika prevođenja*. Sremski karlovci: Karlovačka gimnazija.

Kostić-Tomović, Jelena. 2009. "Jezička ekvivalencija i njeni tipovi", *Prevodilac* 61, 21-41.

Mančić Milić, Aleksandra. 2004. *Una aproximación traductológica al problema de la cultura del extranjero*, Madrid: UAM (tesis inédita).

Newmark, Peter. 1999. *Manual de traducción* (versión española de Virgilio Moya, sexta edición). Madrid: Cátedra.

Newmark, Peter. 2006. *A Textbook of Translation (*11th ed.*),* Harlow: Pearson Education Limited.

Nikolić, Ivana. 2020. *Neologizmi u književnoumetničkom stilu španskog i srpskog jezika*, FILUM: Kragujevac. (neobjavljena doktorska disertacija)

Nord, Christiane. 1998. "La unidad de traducción en el enfoque funcionalista". *Quaderns. Revista de traducció* 1, 65-77

Nord, Christiane. 2012. *Texto base-texto meta. Un modelo funcional de análisis pretraslativo* (traducido y adaptado del alemán por Christiane Nord). Castelló de la Plana: Publicacions de la Universitat Jaume I.

Pešikan, Mitar, Jovan Jerković, Mato Pižurica. 1994. *Pravopis srpskoga jezika*. Matica srpska: Novi Sad.

Romana García, Mª Luisa. 2005. "Corregir más deprisa: herramientas de ayuda a la corrección de traducciones". In *II AIETI. Actas del II Congreso Internacional de la Asociación Ibérica de Estudios de Traducción e Interpretación*. 363-381. Edited by María Luisa Romana García. Madrid: AIETI.
<http://www.aieti.eu/pubs/actas/II/AIETI_2_MLRG_Corregir.pdf>.

ERRORES DE TRADUCCIÓN EN LA CLASE DE ESPAÑOL CON FINES ESPECÍFICOS (ÁMBITO DE LAS HUMANIDADES)

Resumen

Con este artículo pretendemos examinar qué tipo de errores traductológicos cometen los estudiantes de la Facultad de Filosofía al traducir los textos profesionales de humanidades (arqueología, antropología y etnología) de la lengua española a la serbia. Explicamos la relación entre la traducción y EFE y describimos otros fenómenos traductológicos relacionados con el tema: *equivalencia* / *competencia* / *unidad traductológica*, igual que *error* y *problema de traducción*.

Para esta ocasión analizamos traducciones del texto *La Cueva de las Manos*, adaptado para el nivel comunicativo de estudiantes y acortado a unas 350 palabras. Los estudiantes tenían 90 minutos para terminar la tarea, y tuvieron a su disposición diccionarios impresos monolingües y bilingües de uso general, y algunos diccionarios especializados. El corpus está basado en 35 traducciones del mismo texto. Siguiendo y modificando la clasificación de errores en traducción de Hurtado Albir (2001), extraemos los ejemplos ilustrativos para los subgrupos que la autora identificó: errores ortográficos, traducción sin sentido, errores sintácticos, omisión, sentido contrario, sentido erróneo y diferente al original, errores estilísticos, errores léxicos, errores ortotipográficos. Se ha demostrado que los estudiantes del II año de la Facultad de Filosofía generalmente tienen las capacidades necesarias para comprender y traducir textos profesionales de su área de interés. El análisis de los errores de traducción muestra que se cometen menos errores léxicos y terminológicos; que son más frecuentes los de significado (causados por el reconocimiento erróneo

de construcciones gramaticales-sintácticas en T1 o por la incapacidad de ajustarse adecuadamente a T2). Además de los errores de traducción comunes, los estudiantes–traductores tienden a omitir partes de los textos que no saben transferir a L2 y a menudo ofrecen dos soluciones traductoras. Estas conclusiones no tienen carácter definitivo, más bien pueden servir como una plantilla para futuras investigaciones traductológicas dentro de la enseñanza de EFE en las facultades no-filológicas.

Palabras clave: error de traducción, clase de EFE, humanidades, unidad traductológica.